

MISLI OB RAZSTAVI IZVENEVROPSKIH ZBIK ETNOGRAFSKEGA MUZEJA V LJUBLJANI

Božo Škerlj

Dne 10. oktobra 1956 je Etnografski muzej v Ljubljani odprl razstavo dela svojih zbirk iz Afrike, Amerike, Azije in Oceanije, ki doslej javnosti niso bile dostopne. Za večino je bila ta razstava menda kar prijetno prese-nečenje, saj kaže, da imamo tudi v Sloveniji nekaj predmetov izvenevropskih kultur. Razstavo je uredila tov. Pavla Strukljeva, kustos Etnografskega mu-zeja, z veliko prizadevnostjo in v okviru možnosti kar ustrezno.

Z velikimi zbirkami mednarodnih etnografskih muzejev se razstavljeni kolekcija seveda ne more primerjati. Saj imamo n. pr. iz Severne Amerike samo skromno Baragovo zbirko dela materialne kulture Indijancev Ojibwa (ali Chippewa), atapaskanskega plemena; iz vse Južne Amerike je tu ena sama čanca in nič drugega; mnogo bolje je zastopana Ekvatorialna Afrika (Knoble-harjeva in Šebestova zbirka), medtem ko imamo od drugod le zelo skromne vzorce; ti so prišli v Slovenijo slučajno, večinoma po misijonarjih in po-morščakih, ki sami niso bili etnografsko dovolj razgledani, in so zbirali iz raznih nagibov. Tako n. pr. prikazuje kitajska zbirka to ogromno staro kul-turo močno enostransko — nagib misijonarja za zbiranje bolj nabožnih pre-dmetov je očiten; drugi predmeti so slučajnostni, manjka znameniti porcelan, brokat in še marsikaj. Veliko več bi človek rad videl tudi o raznih himalajskih kulturah, zlasti ko tu zagleda tako lepe primerke n. pr. kašmirske keramike in ko zve, da je še to in ono v depojih. Čeprav je torej marsikaj zelo frag-mentarno, pa vendar ne kaže vsega tega zavreči ali trajno spravljati v nedo-stopnih skladiščih, kakor se je to delalo doslej. Prav je, da vemo in vidimo, kaj imamo, da spoznamo praznine in se lotimo po možnosti bolj sistematič-nega zbiranja bodisi z zamenjavo ali z nakupom bodisi — kar bi bilo pač najbolje, pa najbrž najmanj izvedljivo — z lastnimi odpravami. Res je, da smo nekoliko kasni proti drugim muzejem, tako n. pr. tudi proti zagrebškemu. Kljub temu bi se s časom dala urediti sistematična zbirka, ki bi lahko prav ustrezno širila znanje o drugih kulturah in bi ustrezala učnim namenom, ne nazadnje pa koristila tudi študentom etnologije in antropologije.

Če izpustim v tem poročilu posamezne »osamelce«, ki so po naključju zašli v naš Etnografski muzej, se ustavimo na levem hodniku v prvem nad-stropju pri plemenu Ojibwa (odžibvä), ki nam kaže razne modele krpelj, kenuja, mokasinov, kamnitih pip, rogož, posodic iz brezove skorje in okrasne ornamentike. Zanimiva je zlasti pipa v obliki sekire; model dobro prikazuje konstrukcijo in obliko značilnega severnoameriškega kenuja, pri katerem je lahko leseno ogrodje prevlečeno z brezovo skorjo; tak čoln je tako lahek, da ga lovec sam prenese preko brzic in ozkih suhih predelov med tisočerimi je-zeri in jezerci severno od velikih jezer v Minnesoti in Kanadi. Krplje so šele omogočile zimski lov v zasneženem pragozdu severa in so razširile ekonom-sko bazo tudi Eskimov, ki so krplje prevzeli od Atapaskancev. Kdor gleda

okrasno ornamentiko iz steklenih biserov, ne sme prezreti, da je material (stekleni biseri) res šele pozen in cenen evropski import, da pa so Indijanci že prej uporabljali pobarvane delce ježevčevih igel za iste namene; razstavljenih je tudi nekaj predmetov z ornamentami iz tega prvobitnega materiala, kar prav dobro omogoča primerjavo. Opozoril bi še na značilno »zibelko«, pravzaprav nosilnico za dojenčke. Manjka pa mnogo »hišnega« orodja, vse orožje in še marsikaj. Toda ker pomenijo Ojibwa dober primer lovske kulture Indijancev Severne Amerike, bi kazalo izpopolniti prav to zbirko, ne da bi se trudili dobiti od drugih plemen morda le posamezne kose. Zamišljam si razvoj nekako tako: nekaj je tu; izpolnimo to, da dobimo čim boljši vpogled v neko severnoameriško lovsko kulturo. Seveda bi težili s časom za tem, da dobimo dobre vzorce kultur n. pr. še kakšnega severnozahodnega ribiško-lovskega plemena n. pr. Tlingit, Kwakjútł, kakšnega poljedelskega puebla (n. pr. Hopi, Zuni, Taos), arktične kulture Eskimov itd. Za izpopolnjevanje teh zbirk bi nemara prišla v poštev zamenjava z novim muzejem ljudskih kultur v Santa Féju (New Mexico).

Canca iz Južne Amerike je dragocena morda že zato, ker je menda edina v Jugoslaviji. Seveda pa bi kazalo tudi tu, da izpopolnimo zbirko o kulturi Jivarov (hívaro) kot predstavnikov amazonskega pragozdnega lovsko-nabiralskega plemena na začetkih hortikulture s kultom glav itd. Iz Južne Amerike bi kazalo potem pridobiti še kak vzorec n. pr. iz Gran Chaka ali iz argentinske pampe, ali pa celo vzorec starih peruanskih kultur.

Iz Oceanije je razstavljenih nekaj predmetov predvsem z otočja Fidži; toda razen puščic, med katerimi vidimo tudi takšno za lov na ribe in drugo za lov na ptiče, je ta zbirka izrazito slučajnostna in deloma celo dvomljiva, ker manjkajo identifikacije; bivolski rog n. pr. gotovo ni iz prvobitne kulture tega otočja; podobno dvomljiv je menda širokokrajni slamnik. Kdor še ni videl melanezijske piroge, si tu lahko ogleda vsaj model. Vendar bi se s časom, ko se predmeti identificirajo in po izločitvi nedognanih, tudi zbirka iz Oceanije dala morda izpopolniti. Nekoliko boljša se mi zdi zbirka s Filipinskega otočja, ki bi se prav gotovo dala pomnožiti, morda z zamenjavo. Saj imamo pri nas marsikaj zanimivega, kar bi drugi muzeji radi sprejeli; in muzejev in univerz je po svetu vedno več.

Najpopolnejša na tej razstavi je zbirka o nilotskem plemenu Bari iz današnjega južnega Sudana. Poleg številnih vzorcev orožja, med katerim so posebno zanimivi palični ščiti, tulji, razne puščice in kopja, kiji (tudi kovinski), spoznamo tu izbor njihovih glasbil, razne okrasne predmete (slonokoščene in druge), dele »obleke« (pasove, predpasnike itd.), gospodinjsko orodje, cedila za fermentirane pijače itd. Za razliko od prvobitnih ameriških kultur pa so v Afriki poznali in samostojno razvili tudi metalurgijo železa; tu vidimo nekaj kovaškega orodja; tudi nosijo puščice in kopja (z eno izjemo na razstavi) železne osti, česar v Ameriki ne bi našli.

Pigmejci porečja Konga so še kar dobro zastopani, čeprav bi bilo treba še marsikaj »prečistiti« glede tega, kaj je import sosednjih črnskih plemen in kaj je prvobitno. To bo pač mnogoletna naloga, ki se je bo prizadevni

kustos gotovo z veseljem lotil; ne bo pa lahka, ker je identifikacija otežena s čisto nepopolnimi podatki o zbranih predmetih. Vemo n. pr., da pigmejci dobivajo v zameno za slonovo kost železne osti od svojih »gospodarjev« — sosednjih črnkih plemen. Kako zanimiv predmet na tej razstavi je n. pr. glasbilo (kar v dveh inačicah), ki ima na lesenem resonančnem zabojčku montirane različno dolge železne ploščate paličice, in po zvoku spominja na ksilofon! Eno je označeno kot predmet sudanskega plemena Baleze (zahodno od Albertovega jezera). Zakaj so na podobnem glasbilu iz Ugande, kjer žive že plemena Bantu, paličice preluknjane, zakaj jih je enajst, medtem ko jih je na onem plemenu Baleze samo osem in to nepreluknjanih? Kje je izvor tega glasbila? Zanimivi pa so tudi mnogi ženski »zapasniki«, lepo izdelan ščit plemena Nkundu itd.

Iz Gabuna je manjša zbirka materialne kulture plemena Fang ali Pahuin; zanimivi so razni noži (zlasti bi opozoril na kovinski nož) ter obe harfi in druga glasbila na strune. V tej veliki dvorani imamo tudi dve lepi leseni maski s Slonokoščene obale ter zanimivo žensko masko iz kože (še nedoločenega izvora) in drugo, leseno, tajnih moških združb iz Nigerije. Tudi tu pa bi kazalo za bližnjo bodočnost izpopolniti predvsem zbirke materialne kulture plemen, ki jih ima muzej že zdaj v večji meri na razpolago, n. pr. kulturo pigmejcev, morda vsaj enega plemena, kajti zanje je značilna primitivna lovska pragozdna ekonomika (brez kovin). Poleg tega bi se kazalo potruditi za izpopolnitev kulture Barijcev. Lepo bi bilo, če bi se dala dobiti popolnejša zbirka o grmičarski kulturi, pa o kakšni višje razviti pastirski ali poljedelski; o beninski smemo za zdaj pač samo sanjati. Toda s časom bi se dalo morda organizirati gostovanja z začasnimi razstavami. Vse to je »muzika prihodnosti«. Vprašanje je le, kakšen bo odziv in kakšna bodo sredstva ter sotrudniki prizadevnega vodstva Etnografskega muzeja, ki se pomanjkljivosti te razstave popolnoma zaveda, ki pa je hotelo vzbuditi zanimanje za izvenevropske kulture tudi v naši javnosti.

Za zaključek naj povem, da se mi zdi ta začasna razstava v marsikaterem pogledu pomembna. Ne da bi ponavljal, kar sem že uvodoma omenil, je ta razstava pokazala, da ima tudi naš Etnografski muzej že precej zbirke, katerih del je zdaj prvič pokazal. Jasno je, da potrebuje prostor, mnogo več prostora. Ljubljana je univerzitetno mesto, je kulturni center naroda in ima vso pravico do sicer morda majhnega, a sistematično urejenega etnografskega muzeja, ki bi v stalnih osnovnih zbirkah poleg izvrstno prikazane domače stvarne kulture moral prikazati v dobrih vzorcih tudi druge kulture. Sele primerjava bi obiskovalcem odprla pogled v svet in bi jim pokazala, koliko je domača kultura povezana z drugimi, koliko je samonikla in kje stoji v svetu tako pestrih kulturnih prizadevanj človeka. Pokazala bi tudi, kakšna je kultura na raznih stopnjah ekonomike, ob sodobnih primerih bi jim odgrnila pogled tudi nazaj v zgodovino razvoja kultur in s tem konkretizirala povezavo materialne kulture z ekonomskimi in družbenimi formacijami. Treba pa je odslej razvijati zbirke po sistematičnem, mnogoletnem načrtu. V tem vidim pomen te začasne razstave, ki bi ne smela izginiti spet v nedostopna, mnogo pretesna skladišča brez odmeva v naši javnosti.

Summary

SOME THOUGHTS ON THE EXHIBITION OF OVERSEA COLLECTIONS IN THE ETHNOGRAPHICAL MUSEUM OF LJUBLJANA

From October 1956 till May 1957 in the Ethnographical Museum of Ljubljana there was a temporary exhibition of its oversea collections. These stem mostly from Slovenian missionaries and sailors and were not systematically gathered from the thirties of the past century; some of the items cannot be identified quite surely anymore. Nevertheless, the exhibition presents a picture, though not a complete one, of the material cultures of the Ojibwa, Bari (southern Sudan), and some Central African peoples; there are items also from Oceania, the Philippines, China, Himalayan cultures, etc. which, though incomplete, may serve as a nucleus for further systematic collecting. At any rate, this first exhibition of oversea cultures in the Ethnographical Museum which up to the present specialized in collecting cultural items of Slovenia itself, shows to the visitors who have no other opportunities the great variability of culture, partly at least. This, however, is an important task. So it may stimulate the Ethnographical Museum of Ljubljana to organize, step by step, a steady exhibition of more complete, though small, samples of different cultures to enable the visitors to compare them in connection with various economic and social levels.

POROČILO O TERENSKEM RAZISKOVANJU POKRAJINSKEGA MUZEJA V MARIBORU V LETU 1956

Tončica Urbas

V nadaljevanju etnografskega raziskovanja Pohorja se je etnografska skupina Pokrajinskega muzeja v Mariboru v preteklem letu znova napotila na južno pobočje Pohorja, kjer je imela svojo stalno postojanko na Tinju nad Slovensko Bistrico. Struktura geografskega terena na tem delu Pohorja je precej podobna terenu, ki ga je skupina obiskala leta 1955, t. j. vasi Kuni-gundi nad Zrečami, le da je v pogledu naseljenosti in raziskovanja naselij nekoliko ugodnejši, ker ima več zaselkov in nekoliko manj samotnih kmetij.

Etnografsko skupino so sestavljali člani lanskega leta z izjemo tehničnega risarja Golija Bojana, ki je bil v poletnih mesecih odsoten na študiju v Nemčiji, zato ga je nadomestil akademski kipar in slikar Kolbič Gabro. Skupina je pričela z delom dne 8. julija, vrnila pa se je 22. julija, tako da je bila na terenu skupno 14 dni. Razen Velikega Tinja, kjer je imela bazo, je raziskala naslednja naselja oziroma samotne kmetije: Malo Tinje, Rep nad Tinjem, Jurišno vas, Turiško vas pri Tinju, Sv. Urh, sedaj naselje Pod Vrhom in nekaj samotnih kmetij v Planini za Velikim Vrhom.

Poudariti je treba, da je bila letošnja bera precej obilnejša in pestrejša od lanske, t. j. s terena nad Sv. Kunigundo, to pa predvsem zaradi tega, ker je bilo vreme v mesecu juliju ugodno, mimo tega pa so, kakor sem že omenila, naselja v obliki zaselkov in tudi samotnih kmetij na tem delu Po-